

vicesgerentibus, quicunque praesentium vigore requiremini, gratiam nostram regiam. Magnifici, generosi et nobiles, sincere et fideles nobis dilecti.

Constituimus et laudavimus cum consiliariis nostris in hac conventione Thorunensi, ut coram vobis aut aliquo vestrum bonorum ecclesiasticorum quarumcunque personarum, dominorum archiepiscoporum, episcoporum, praelatorum, canonicorum, plebanorum, praebendariorum et quorumvis beneficiariorum sive^a kmethones, aut aliae personae, etiam sexus muliebris^b, iuramentum corporale praestare debeant, quandocunque voluerint, super damnis, violentiis et iniuriis, per stipendiarios nostros ipsis ad hoc praesens bellum Pruthenicum euntes illatis. Idcirco vobis mandamus et cuilibet vestrum, ut cum praesentium vigore aliquis vestrum fuerit requisitus pro iuramentis a quocumque reverendissimi in Christo patris domini Ioannis archiepiscopi Gneznensis, legati nati et primatis, sincere nobis dilecti, bonorum suorum archiepiscopaliū capitaneo sive burgrabio aut factore quocumque super damnis praedictis recipiendis, vos immediate absque omni impedimento et dilatione iuramenta ipsa ab eiusdem hominibus recipiatis, et sicut iuraverint contra quamcunque personam seu comitivam pro damnis et violentiis eis illatis, sic vos nobis istud per litteras vestras sigillo vestro alias capitanei sigillatas significetis, litteras significatorias daturi in manus factorum seu eorum, qui cum praesentibus vos cum iuraturis hominibus accesserint. Aliter non facturi.

Datum Thoruniae in conventione generali, feria secunda ante Nativitatis Domini anno eiusdem 1519 [19 XII 1519], regni vero nostri anno tredecimo. Ad mandatum Maiestatis Regiae.

IV. CONTRIBUTIONES IN CONVENTIONE GENERALI THORUNENSI LAUDATAE ET INSTITUTAE, 1519, IN ADVENTU DOMINI^a

Sigismundus Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lithuaniae, Russiae Prussiaeque dominus et haeres^b, universis et singulis ecclesiasticis et saecularibus consiliariis regni nostri ceterisque subditis nostris, quibuscunque, tam terrestribus, quam civitatum et oppidorum honoribus et officiis insignitis, ad quorum notitiam praesentes litterae nostrae pervenerint, et praesertim in palatinatu N.^c et districtibus eius consistentibus, sincere nobis et fidelibus dilectis, salutem et gratiam regiam. Reverendissimi et^d reverendi in Christo patres, necnon magnifici, generosi, nobiles, famati et providi, sincere nobis et fideles nostri dilecti.

[1]. Subortis novis difficultatibus reipublicae in terris^e Prussiae, magistro^f et ordine Cruciferorum non solum iugum oboedientiae nobis debita excutere volente, sed etiam^g civitates et arces^h, per praedecessores nostros summo labore et impendio partas, indigne et hostiliter eripere nitente, praeterea in terris Russiae alia difficultate cum Tartaris exigente, necesse fuit tantis discriminibus, quibus undique septi sumus, diligentius, quam unquam alias, consulere et providere. Ut igiturⁱ rempublicam ab his calamitatibus liberare et defensionem insistere possemus, cum eo ventum sit, ut vim vi repellere oporteat, statuimus in hoc conventu Thorunensi generali communi omnium, tam spiritualium quam saecularium consiliariorum nostrorum et nuntiorum terrestrium consilio et voluntate contributiones infrascriptas pro defensione reipublicae et nervo belli.

[2]. Imprimis fertones duplices, unos ex mansis seu laneis agrorum kmethonalium, quod singuli coloni seu kmethones villarum, tam nostrarum, quam omnium spiritualium et saecularium subditorum nostrorum, ex singulis suis agris possessionatis, quos laneos vel mansos vocant, solvent; alteros vero fertones statuimus solvendo de censu dominorum, ex eisdem agris

^a W G. Sier. powtórzone.

^b W G. Sier. błędnie: mulieribus.

^a W tekście opartym na oryginalnym dyplomie, por. uwagi wstępne przyp. nr 18, uwzględniono odmianki zawarte w MK₁, t. 34, k. 226v-228v oraz MK₂, t. 33, s. 605-609.

^b Tak w O.; w MK₁ zamiast, magnus dux... haeres, dano tylko: etc. W MK₂ zamiast: Dei gratia... haeres, dano: etc.

^c Cracoviensi w O.; w MK₁ i MK₂ pozostawiono wolne miejsce.

^d ac MK₁ i MK₂.

^e terris nostris MK₂.

^f Wyraz opuszczony w O.

^g Wyraz opuszczony w O.

^h arces nostras MK₂.

ⁱ Ut autem MK₁, MK₂.

kmethonalibus solvi consueto, ita ut duplicati fertones ex quolibet manso seu laneo agri solvantur modo praemisso. Et utrique hi fertones, tam de agris kmethonalibus, quam de censu dominorum ^jdebet solvi^j secundum quietantias anni praecedentis, et abhinc tertii, absque iuramentis. Quorum quidem duplicium fertorum primus ferto de censu dominorum ad dominicam Laetare proxime venturam [18 III 1520], alius vero ferto, quem coloni de agris et laneis suis kmethonalibus solvent, ad festum sancti Bartholomaei proximum^k [24 VIII 1520] contribui debebit. Nobiles vero, qui colonos seu kmethones non habent, solvet quilibet eorum unum fertorem pro dominica Laetare proxima^l.

[3]. Similiter advocati et sculteti, non habentes colonos seu kmethones, solvent etiam per unum fertorem, advocati vero seu sculteti, kmethones habentes, etiam solvent^l, ut alii domini, de censu suo, per eorum kmethones solvi eis consueto, per unum fertorem de quolibet manso pro dominica Laetare proxime ventura [18 III 1520]. et coloni etiam seu kmethones ipsorum solvere tenebuntur per unum fertorem de quolibet manso pro festo sancti Bartholomaei proximo [24 VIII 1520] secundum quietantias anni praecedentis, et abhinc tertii, sine iuramentis, ita ut kmethones aliorum dominorum.

[4]. Item tabernatores, sive sint dominorum, sive advocatorum seu scultetorum, qui agros habent, ab illis exactionem fertorum solvent iuxta agrorum quantitatem ad festum sancti Bartholomaei praedictum. Exactionem vero ducillorum a singulis cocturis cerevisiae more consueto solvere nihilominus sint astricti. Alii vero tabernatores, qui advectitiam propinant cerevisiam, sex grossos semel hoc anno, non ad duas ratas, solvere debent; et hi contributionem *czopowe* non solvent, cum non coquant cerevisiam, sed aliunde illam ad propinandum adducunt.

[5]. Oppida autem et villae vastatae et crematae per Tartaros hac proxime praeterita aestate in terris ^mPodoliae et Russiae, et a suis dominis libertatae, quarum videlicet incolae suis dominis^m nihil solventⁿ, siquidem hoc probabunt, quod suis dominis nihil solvunt, libertatem et immunitatem habebunt ab ista fertorum contributione, in praesenti conventu instituta, exactione *czopowe* excepta².

[6]. Item molendina praedictarum villarum, quae *pozrebne* vocantur, manuales seu anniversarios molendinatores habentia, ex singulis rotis sex grossos solvent. Haereditarii vero molendinatores dictarum villarum et *folusze* ex singulis rotis molendinorum suorum, quae *walne* dicuntur, unum fertorem persolvent.

[7]. Item molendina brasealia et haereditaria, aquatica et equestria, in omnibus civitatibus et oppidis more veteri taxata, et secundum antiquas quietantias, contributionem duplicem, quae *szos* dicitur, persolvent, a qualibet marca taxae duos grossos; quarum quidem duplicium contributionum unam ad dominicam Laetare proxime futuram^o, aliam vero contributionem ad festum sancti Bartholomaei proximum contribuere debebunt. Molendina vero dominorum brasealia, quae non habent molendinatores haereditarios, sed domini ipsi servant in eis mercenarios famulos, nullam contributionem solvent³.

[8]. Minerariae vero officinae alias ferrum facientes et serrae haereditariae ex singulis rotis per unum fertorem pro festo sancti Bartholomaei praedicto solvent. Ab annali vero officina mineraria, et similiter ab annali serra, hoc est locata seu conductitia, a qualibet rota ^pgrossi sex^p solvi debent.

[9]. Item molendina ventilia haereditaria duodecim^q grossos, illa vero molendina ventilia, quae anniversarios molendinatores habent, sex grossos solvent pro festo sancti Bartholomaei praedicto.

^{j-j} solvi debent MK₂.

^k *Wyraz opuszczony w MK₂.*

^l solvent ita MK₁, MK₂.

^{m-m} Podoliae, Russiae et a suis dominis libertatae, quarum videlicet incolae dominis suis MK₂.

ⁿ solvunt MK₂.

^o venturam MK₂.

^{p-p} sex grossi MK₂.

^q duodecim MK₁, MK₂.

¹ *Por.*: Instructio exactoribus terrae Podoliae de modo ac ratione contributionum publicarum exigendarum missa, z 3 maja 1520 r., CIP, t. III, nr 233, s. 578, art. I.

² *Por. ibidem*, art. 2 i 4.

³ *Por. ibidem*, art. 3.

[10]. Item civitates et oppida, tam nostra, quam subditorum nostrorum spiritualium et saecularium, similiter duplicem contributionem civilem, quam *szos* vocant, ad duas ratas temporis supra descriptas, videlicet unam contributionem pro dominica Laetare et medio Quadragesimae proxime venturae⁴, aliam pro festo sancti Bartholomaei immediate sequenti iuxta antiquas quietantias solvent; hoc addito et expresso, quod cives et suburbani agros habentes, qui uno iure civili gaudent et contributionem *szos* simul contribuunt, fertones non solvant.

[11]. Item contributio cerevisiae, vini, medonis, malvatici^r, *czopowe* dicta, in hiisdem civitatibus et oppidis ac etiam tabernis villarum, tam nostris, quam subditorum nostrorum spiritualium et saecularium, a festo Pentecostes proximo venturo [27 V 1520], nam prius instituta seu prolata⁵ ibi terminabitur et expirabit, incipiet et integrum annum durabit, quae a singulis cerevisiae coctoribus more solito solvetur, ex quibuscunque braseis fuerit eadem ipsa cerevisia cocta, sive brasea ipsa sint civium et dominorum, sive ex molendinis provenientia et emensurata, sive domi facta, ita quod etiam a cerevisia, quam domini et nobiles ex braseis suis coquunt seu braxant, et illam dant ad propinandum suis tabernatoribus, contributio ipsa *czopowe* solvatur.

[12]. Item sacerdotes Rutheni, qui popones vocantur, ex singulis ecclesiis et synagogis suis unum florenum alias mediam sexagenam persolvent.

[13]. Item Walachi ex singulis laneis integris, si illos habent, vel areis, quae *dworzyszcz*a dicuntur, unum fertonem solvent. Et qui agros non habent, a singulo centenario ovium duodecim grossos persolvent.

[14]. Ut autem supradicta ordinatio, in exigendis eisdem contributionibus facta, debitae executioni demandetur, generosum N.^s ad eas colligendas in palatinatu N.^t exactorem designavimus et constituimus praesentibus litteris nostris, mandamusque, ut in manus eius ac illorum, qui ei ex nobilitate adiuncti sunt⁶, designatis temporibus easdem contributiones persolvere curetis. Vos vero capitanei eos, qui tardi vel contumaces in solvendo erunt, et quos ipse exactor deferet, per pignorationes et alias poenas, in praesenti conventu statutas et aliis litteris nostris descriptas⁷, ad solutionem ipsarum contributionum praedictarum compellatis poenasque huiusmodi diligenter exigatis sub poena centum marcarum, contra negligentes capitaneos decreta⁸, nobis irremissibiliter persolvenda. Et pro gratia nostra aliter non facturi.

Datum in conventionem generali Thorunensi, feria sexta proxima post festum sancti Thomae apostoli anno Domini millesimo quingentesimo decimo nono [23 XII 1519], regni nostri anno^u tredecimo. Ad mandatum Regiae Maiestatis proprium.

^r malmatici *MK₁*, *MK₂*.

^s *W O.*: Ioannem Pienyazek iudicem Cracoviensem; w *MK₁* i *MK₂* *pozostawiono wolne miejsce*.

^t *W O.*: Cracoviensi; w *MK₁* i *MK₂* *pozostawiono wolne miejsce*.

^u w *MK₁* i *MK₂* wyraz *opuszczony*.

⁴ *Są to dwa identyczne określenia czasu, gdyż niedzielę Laetare nazywano też: Quadragesima media. Idzie o 18 marca 1520 r.*

⁵ *Por. wyżej konstytucję sejmu walnego piotrkowskiego z 9 lutego – 17 marca 1519 r., nr IV.*

⁶ *Por. poniżej, nr VI, art. 4.*

⁷ *Ibidem. Na uwagę zasługuje fakt, że w niniejszym tekście, datowanym 23 grudnia, został powołany akt, który nosi datę 30 grudnia. Widać ordynacja ta została uchwalona przez sejm co najmniej równocześnie z niniejszym uniwersalem.*

⁸ *Przytoczona tu została konstytucja sejmu koronacyjnego krakowskiego z 1507 r., I, art. 12, oraz konstytucja sejmu walnego piotrkowskiego z 1512 r., nr II.*